

KO E TOHI SILAPA MA'AE LAUTOHI FAKA-SAPATE

VAHEFONUA TONGA 'O AOTEAROA

KALASI 1 – TA‘U 6 - 8

Mei he Faifekau Sea

‘Oku tau fakafeta i ki he ‘Otua i he ene to ukupu aki si i Faifekau i e Potungaue Lautohi Faka-Sapate pehee kii he Sekelitali Justin Fotofili mo e hau ‘Ofixa.

Malo muā e ngau toteivu mo e auifuate i hono fatu mo fakalelei i a e Silapa lautohi Faka-Sapate. Ko e feilaulau oku mou fai oku ikai puli a e ho’ata mei ai a ho’imou ifa i a e fanau mo hono fai e fekau a e Eiki.

‘Oku oatu a e ifa mo e talamoru kiate kimoutolu hau Faialautohi mo e Fanau Lautohi Faka-Sapate ko e lolotonga mo e kaha u i o e Siasi.

Rev. Tevita Makovina Finau
Faifekau Sea Vahefonua Tonga ‘O Aotearoa

**“KE FAKAMĀNAVA HAKE ‘A E FĀNAÚ ‘O FAKALEKESI KE NAU MO‘UI,
‘I HE TOKONI MAI ‘A E LAUMĀLIE MĀ‘ONI‘ONI’”**

KO E KANOLOTO:

Ke ‘ilo ‘e he fānau’ ‘a Sīsū

Ke tui e fānau’ kia Sīsū

Ke tali ‘e he fānau’ ‘a Sīsū

Ke mo‘ui‘aki ‘e he fānau’ ‘a Sīsū

NAUNAU KE AKO‘I ‘AKI E SILAPA KALASI TAHĀ

1. Tohitapu mo e Tohi Himi
2. Tohi Silapa Kalasi 1
3. Pepa mo e peni
4. Peni kala ki he valivali
5. Tohi taliui ‘a e faiako

KOE KANOTOHI

SILAPA	TAUMU'A	NGAAHI LĒSONI KE AKOI'
1. Tali 'o Sīsū	<ul style="list-style-type: none"> Ma'u 'a e mo'ui ta'engata' 	1. Hala Fakakavakava ki he Mo'ui' 2. Ngaahi lanu' mo hono 'ulungāanga
2. Ko e lotu	<ul style="list-style-type: none"> Founga Fetu'utaki mo e 'Otua' 'Oku ongo'i 'e he 'Otua' pe 'oku ne fanongo mai ki he 'etau LOTU'. Fatongia totonu ki he 'Otua' 	1. Lotu 'a e 'Eiki' 2. Ke lava 'e he fānau' 'o fai ha lotu 3. Himi 363 4. Talanoa 'o e lotu na'e fai 'e 'Ana (fa'ee 'a Samiuela)
3. Lēsoni Tohitapu	<ul style="list-style-type: none"> Ke lava 'e he fānau' 'o ma'u loto 'a e hokohoko 'o e fuakava fo'ou' mo e fuakava motu'a' Ke ma'u loto 'a e veesi lauloto' Ke 'ilo 'e he fānau' 'a e ngaahi me'a na'e ngaohi 'e he 'Otua' 'i he 'aho takitaha Ke 'ilo 'e he fanau' 'a e ngaahi me'a na'e hoko 'i he teu 'o e 'alo'i 'o Sīsū Ke 'ilo 'e he fānau' ki he ngaahi me'a 'ofa na'e foaki 'e he kau Maki' 	1. Hokohoko 'o e Fuakava Fo'ou' mo e Fuakava Motu'a' 2. Veesi Lauloto' – 1Sione 5:12 3. Ngaahi talanoa meí he Tohitapu' <ul style="list-style-type: none"> Fakatupu 'Alo'i
4. Fale'i ki he mo'ui	<ul style="list-style-type: none"> Mahu'inga mālie ange mo mahino ange e 'ulungaanga' he poto lelei he lea Faka-Tonga' 'Ilo'i mo pu'aki lelei 'a e lea faka-Tonga' Tala ai ko e tamasi'i/ta'ahine Tonga 	1. Ngaahi mata'itohi faka-Tonga' 2. Fonētiki 'i he lea faka-Tonga' 3. Faka'apa'apa ki he 'Otua', Tangata' mo e Lotu' <ul style="list-style-type: none"> - Kia hai mo e hā e 'uhinga' - Founga - Lea 'oku ngāue'aki'
5. Tokāteline	<ul style="list-style-type: none"> Ke ma'uloto 'e he fānau' 'a e Fehu'i mo e Tali'. 	1.Fehu'i mo e Tali 1 Vahe 1 – Fehu'i 1, 2, mo e 4
6. Hiva	<ul style="list-style-type: none"> Fakalangilangi'i 'a e 'Otua' 'Ilo'i e himi' mo lava 'o hiva'i Ngāue ia 'i Hēvani', ko e hiva 	1. Himi 363 Veesi 1 2. Ngaahi hiva fa'u.

KO E NGAAHI LĒSONI KE AKO'I:

LĒSONI 1 – TALI ‘O SīSū KI HE MO‘UI’

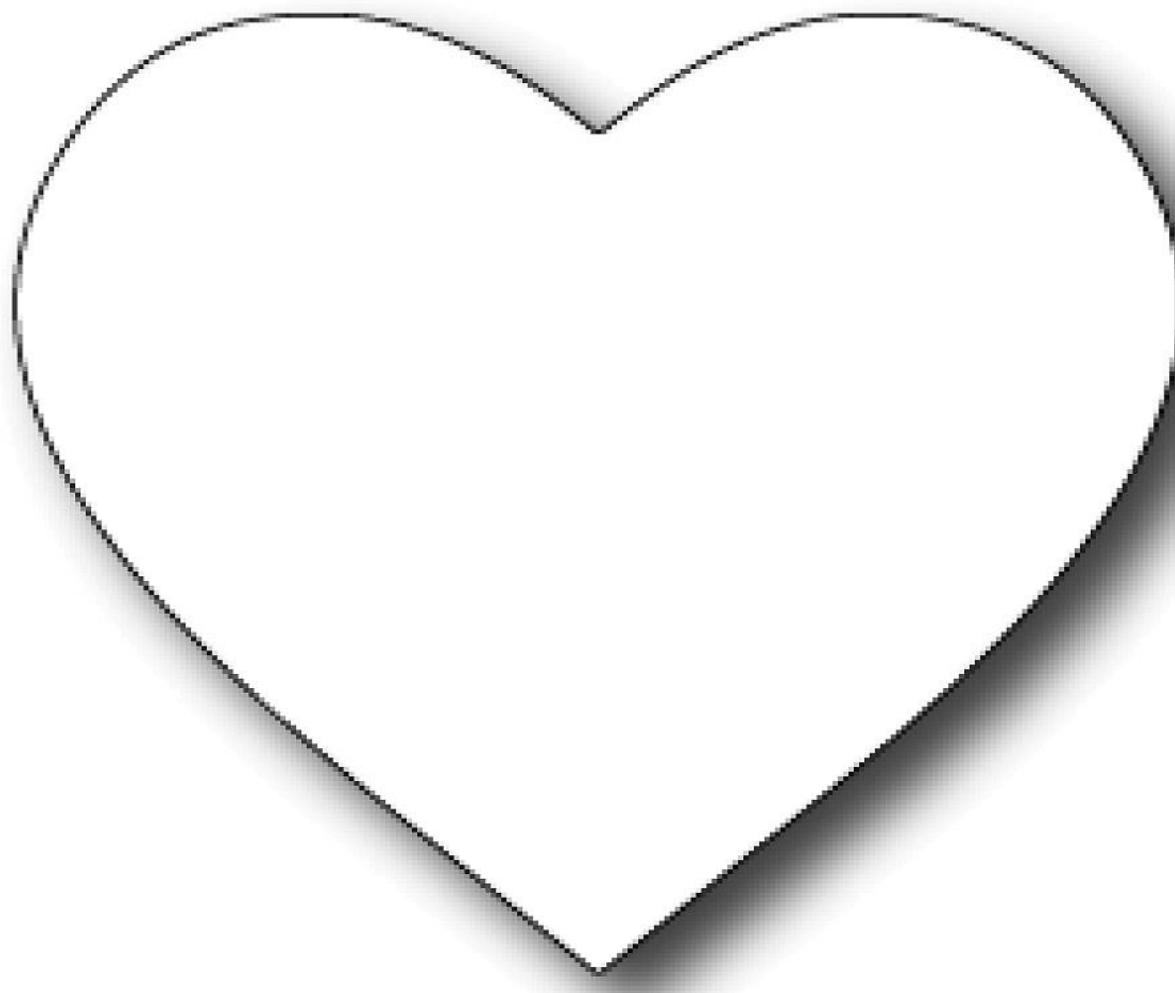
Hala Fakakavakava ki he Mo‘ui Ta’engata’

Taumu‘a:

- + Ke ngāue‘aki e ngaahi lanu’ ke ako‘i ‘aki e fānau’
ki he hala fakakavakava ki hono Tali ‘o SīSū
- + Ke ‘ilo ‘a e faikehekehe ‘o e ngaahi lanu’, mo
hono ‘ulungaanga taki taha

Ngaahi Lanu	Fōtunga 'o e Lanu'	'Ulungāanga	Tokoni ki he faiako' (‘ikai ke fiema‘u ki he sivi’)
Lanu Hinehina		Loto ma'a, 'atamai ma'a, sino ma'a	Mātiu 5:8 – Monū'iaa ka ko kinautolu 'oku ma'a honau loto he te nau mamata ki he 'Otua'.
Lanu 'uli'uli		'Uli, sētane, Puli 'a Sīsū	Hangē ko e talangata'a', 'ikai fie fanongo e telinga', loi, kākā, kapekape/lea kovi etc.
Lanu Kulokula		Ta'ata'a, vai fufulu e 'uli', fakamolemole angahala'	Himi 114 veesi 2 – Ko e ta'ata'a 'o Sīsū ko 'emau fufulu'anga', 'oku kalangaekina ko e ma'a'anga ia, pea 'ata'atāina ki māmani kotoa pē.
Lanu Pulū		'Ofa lahi, 'ofa loloto, 'ofa hulu	Himi 114 veesi 1 – 'Eiki ko e 'ofa 'a'au, ko e moana loloto, pea ngalo hifo ki ai 'eku ngaahi angahia, pea kuo 'ufi'ufi 'eku kovi kotoa pē.
Lanu Mata		Mo'ui, Faka'ilonga tupu.	Sione 15:5 Ko au pē ko e Vaine, ko kimoutolu' ko e ngaahi va'a, ko ia 'oku nofoma'u 'iate Au', mo Au 'iate ia', 'oku fua lahi 'a e tokotaha ko ia'.
Lanu Koula		Lanu 'o Hēvani, Hala koula 'atā 'i hēvani, Hū ki hēvani.	Himi 484 veesi 4 Ko Sione ne lau ki he langi, ko e kolo ne tu'u tapafā. Mahu'inga 'a e maka lalahi, ko e hala' he koula 'atā. Fakakū te te taka he koula 'atā.

LANU HINEHINA

- Loto ma'a**
- 'Atamai ma'a**
- Laumalie 'oku ma'a**

LANU ‘ULI’ULI

- Sētane**
- ‘Uli (angahala)**
- Puli ‘a Sīsū mei he mo’ui**

LANU KULOKULA

- Ta'ata'a 'o Sīsū
- Fakamolemole angahala
- Vai fufulu 'o 'etau angahala

LANU PULŪ

- 'Ofa lahi
- 'Ofa loloto
- 'Ofa hulu

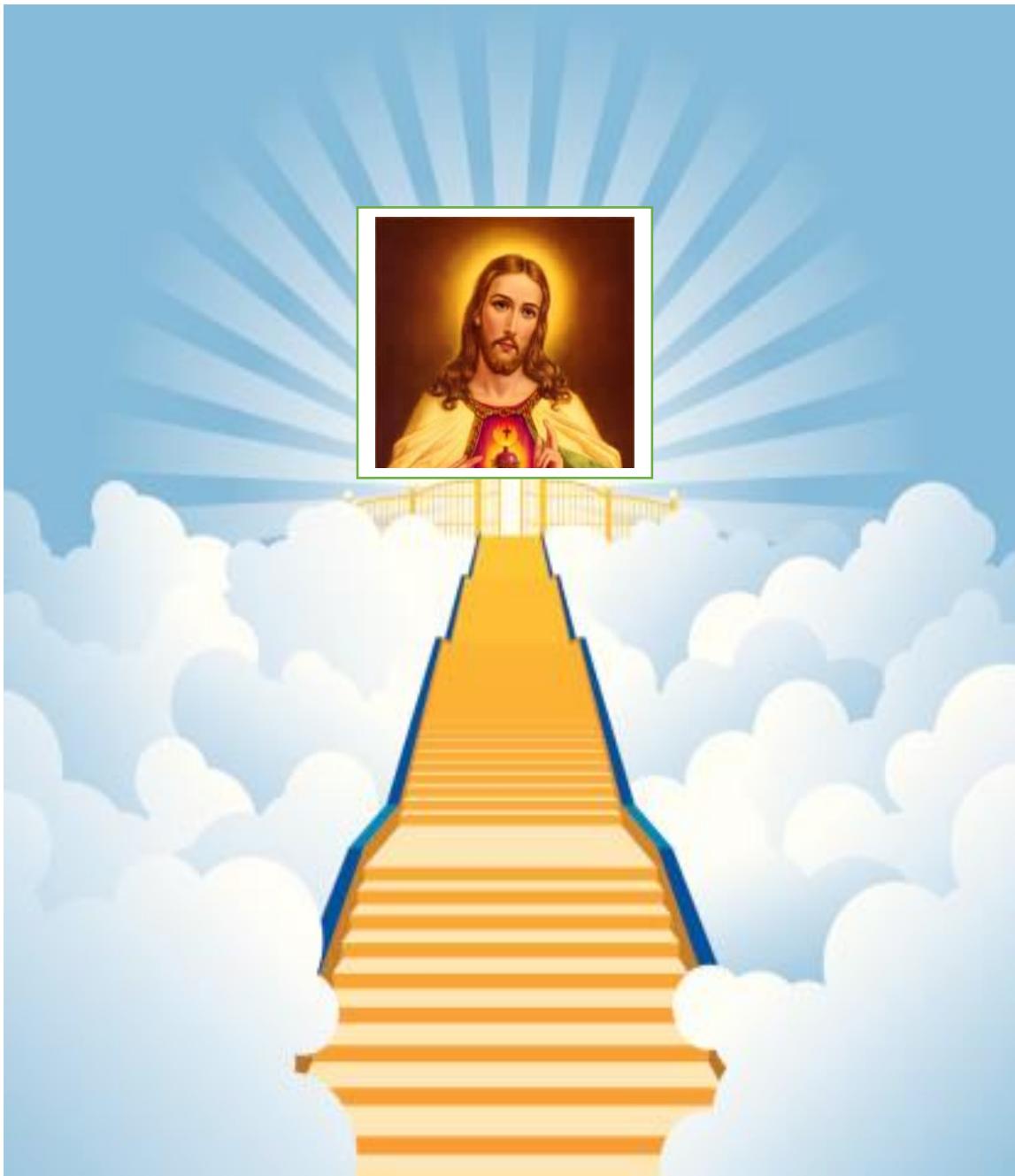
'A SĪSŪ

LANU MATA

- Lanu 'o e Mo'ui**
- Faka'ilonga 'o e Tupu**

LANU KOULA

- Lanu ‘o Hēvani
- Hala koula ‘atā

LESONI 2: KO E LOTU

Taumu'a

- ✚ Ke lava e fānau' 'o ma'u loto 'a e lotu 'a e 'Eiki'
- ✚ Ke lava 'e he fānau' 'o fai ha lotu
- ✚ Talanoa 'o 'Ana mo Samiuela'
 - Ko e fetu'utaki'anga mo e 'Otua'
 - Mahu'inga 'o e Lotu'
 - 'Oku fanongo mai 'a e 'Otua' ki he 'etau Lotu'

2.1 LOTU ‘A E ‘EIKI’

**Ko ‘emau Tamai ‘oku ‘i hēvani,
Ke tāpuhā ho huafa,
Ke a‘u mai ho‘o pule,
ke fai ho finangalo
Hangē ko ia ‘i he Langi,
ke pehē foki ‘i māmani.
(ngata henī ‘a e silapa)**

Ke foaki mai he ‘aho ni
ha‘amau me‘akai ki he ‘anai.
Pea fakamolemole ‘emau ngaahi angahala;
Hangē ko ‘emau fakamolemole ‘a kinautolu
fuapē ‘oku mo‘ua mai
Pea ‘oua na‘a ke fakahū kinautolu ki he
‘ahi‘ahi;
Ka ke fakahaofi ‘a kinautolu mei’ he fili.
He ‘oku ‘O‘ou ‘a e pule,
pea mo e mālohi,
Mo e kolōlia, ‘o ta‘engata pea ta‘engata.
‘EMENI

2.2 Lotu ‘a e fānau’.

Taumu'a

- Ke lava ‘e he fānau’ ‘o fai ha lotu pē
- Ko hoto fatongia totonu ke fai
- Ko e founiga ke te fetu’utaki ai mo e ‘Otua’
- ‘E lava pē ‘o ngaue’aki ‘a e himi 363’ ko e lotu ‘a e fānau’

2.3 Talanoa 'o 'Ana mo Samuela'

1 Samuela

1 : 9 - 20

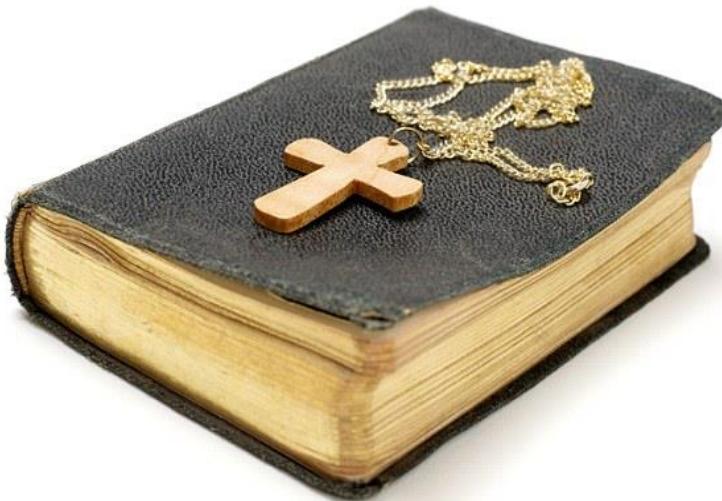

*Ko 'Ana 'eni
'oku fai 'ene
lotu ki he
'Otua.*

Ke mahu'inga mālie ki he fānau' 'a e ngaahi me'a'
ni:-

- Ko e hā 'a e me'a 'a 'Ana na'e fai'?
- Ko e hā 'a e me'a 'a 'Ana na'e lotu 'o kole ki he 'Otua'?
- Na'e fanongo 'a e 'Otua' ki he lotu 'a 'Ana'?
- Ko e hā 'a e me'a na'e foaki 'e he 'Otua' kia 'Ana'?
- Ko hai hono hingoa'?

LESONI 3: KO E TOHITAPU

© Getty Images

3.1. Hokohoko ‘o e Fuakava Fo‘ou’

3.2 Hokohoko ‘o e Fuakava Motu‘a’

3.3 Talanoa meí he Fuakava Motu‘a’ – Talanoa ‘o e Fakatupu’

3.4 Talanoa meí he Fuakava Fo‘ou’ – Talanoa ‘o e ‘Alo‘i ‘o Sīsū

3.5. Veesi Lauloto

3.1 HOKOHOKO ‘O E TOHITAPU’

Taumu‘a

✚ Ke ‘ilo ‘e he fānau’ pea mo ma'u loto ‘a e hokohoko ‘o e nima'i puka ‘a Mōsese’

✚ Ke ‘ilo ‘e he fānau’ mo ma'u loto ‘a e hokohoko ‘o e faa'i Kospeli’

3.1a Nima'i Puka 'a Moses': 'Uluaki Tohi 'e 5.

SĒNESI

'EKISOTO

LEVITIKO (pē ko LIVITIKO)

NŌMIPA

TEUTALŌNOME

3.1e Faa‘i Kosipeli: ‘Uluaki Tohi ‘e 4.

MĀTIU

MA‘AKE

LUKE

SIONE

3.2. TALANOA MEI HE FUAKAVA MOTU'A'

TALANOA 'O E FAKATUPU'

Taumu'a

- ✚ Ke 'ilo 'e he fānau' ko e 'Otua' na'a' Ne fakatupu 'a e 'Univeesi'
- ✚ Ke 'ilo 'e he fānau' 'a e ngaahi me'a na'e ngaohi 'e he 'Otua' 'i he 'aho taki taha

Fakatupu – Sēnesi vahe 1 – 2 : 4 (Ngaahi me'a na'e hoko 'i he 'aho takitaha)

'I he 'Uluaki 'Aho', na'e vahe'i 'a e maama' meí he po'uli'. Na'e Fakahingoa 'a e maama' ko e 'aho, mo e po'uli' ko e Pō.

'Aho hono 2 – Ngaohi 'a e 'ataa, vahe'i 'a e vai 'o e 'ataa 'i 'olunga, mo e vai 'i he 'ataa 'i lalo. Na'e ui 'a e 'ataa ko e Langi.

'Aho hono 3 – Fakatupu 'a e **fonua**' mo e **tahi**'. Fakatupu 'a e **'akau**' mo e **musie**'.

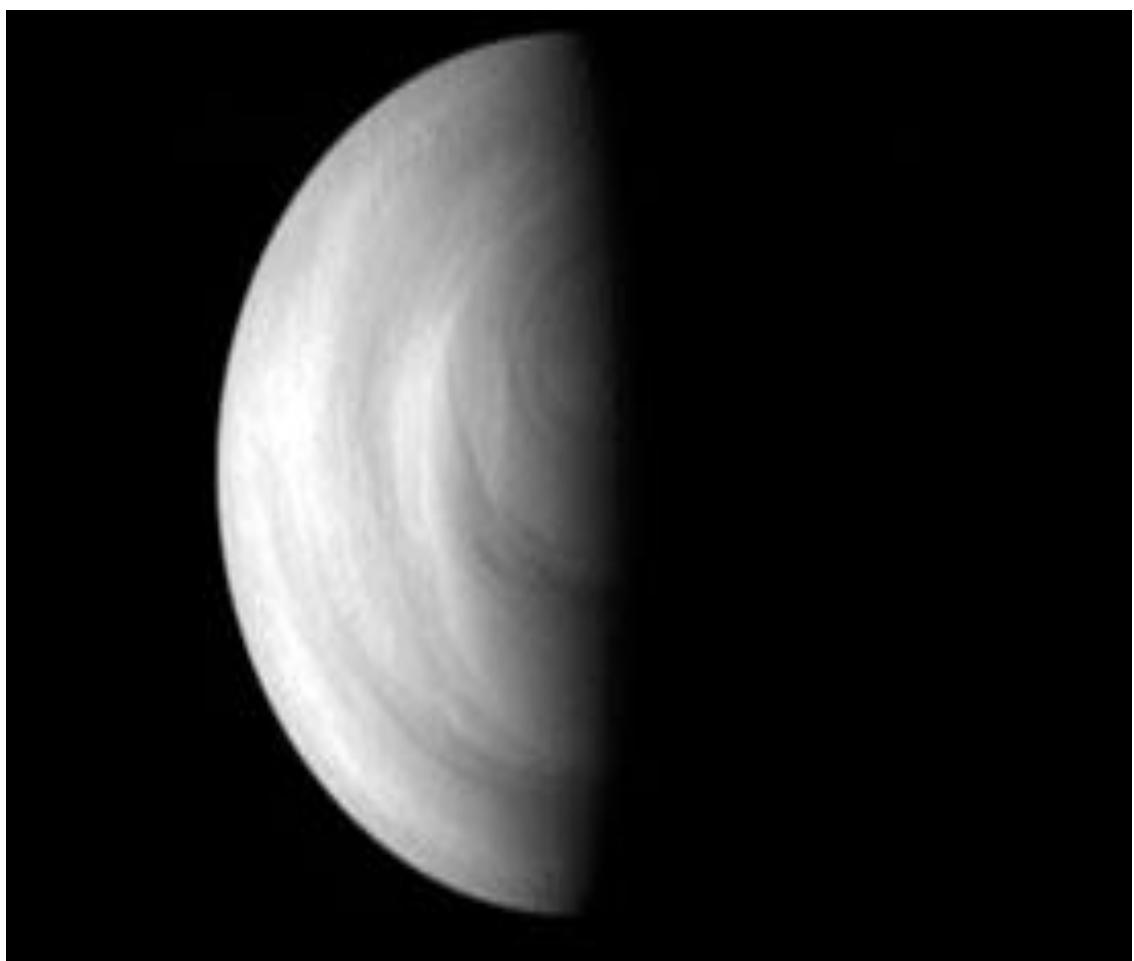
'Aho hono 4 – Ngaohi 'a e ngaahi maama' – **la'ā** ke ulo he 'aho', mo e **māhina**' ke ulo he po'uli', mo e **ngaahi fetu'u**'.

'Aho hono 5 – Ngaohi 'a e **manupuna**', mo e **ika**' mo e **ngaahi me'a mo'ui** 'i **tahí**'.

'Aho hono 6 – Ngaohi 'a e **fanga manu**', pea na'a' ne ngaohi 'a e **tangata**' mo e **fefine**'.

'Aho hono 7, na'e mālōlō ai 'a e 'Otua' meí he ngāue na'a' Ne fai'.

Na'a' Ne tāpuaki'i 'a e 'aho hono 7', mo Ne tapui ia.

*Pea na'e tāpuaki'i 'e he 'Otua' 'a e
'aho ko hono fitu', mo ne tapui ia:
ko ia na'a ne mālōlō ai mei he
'ene ngāue kotoa pē.*

(Sēnesi 2 : 3)

3.3

TALANOA MEI HE FUAKAVA FO'OU'

TALANOA 'O E 'ALO'I (Fā'ele'i 'o Sīsū)

Talanoa 'o e tupu 'a Sīsū

Mātiu 1: 18 – 2:11

Taumu'a

- ✚ Ke 'ilo 'e he fānau' 'a e ngaahi me'a na'e hoko he teuteu 'Alo'i 'o Sīsū
- ✚ Ke 'ilo 'e he fānau' 'a e hingoa 'o e ngaahi me'a 'ofa na'e 'alu mo e kau Maki' 'o foaki kia Sīsū

1. Sīsū

- ❖ Na'e 'alo'i 'i Pētelihema
- ❖ Ko e fakamo'ui 'o e kakai' mei he 'enau angahala'
- ❖ Ko e Tu'i 'o e kakai Siu'

2. Mele

- ❖ Feitama (tu'itu'ia) ki he Laumālie Mā'oni'oni'
- ❖ Ko e hoa ia 'o Siosifa'

3. Siosifa

- ❖ Hako 'o Tēvita
- ❖ Tangata tauhi tu'utu'uni
- ❖ Na'e hā kia Siosifa 'a e 'Angelo lolotonga 'ene mohe misi

4. 'Āngelo

- ❖ Na'e hā kia Siosifa
- ❖ Ko e talafekau 'a e 'Otua'

5. Hēlota

- ❖ Ko e Tu'i Siutea he taimi na'e 'alo'i ai 'a Sīsū

6. Kau Maki

- ❖ Ko e kau poto mei Hahake
- ❖ Na'a nau 'eke kia Hēlota pe 'oku 'alo'i 'i fē 'a e Tu'i 'o e Kakai Siu' (Sisu)?
- ❖ Na'a nau fiefia 'i he sio ki he fetu'u'
- ❖ Na'a nau foaki 'enau ngaahi me'a'ofa ki he pēpē (Sīsū)
KO E
- ❖ **KOULA**
- ❖ **MULA**
- ❖ **LAIPENO.**

Ko e talanoa ‘o e ‘Alo’i ‘o Sīsū

WiseGEEK

3.4 Veesi Lauloto:

Taumu'a

 Ke ma'uloto 'e he fānau' 'a e veesi folofola'.

1 Sione 5 : 12

***Ko ia 'oku' ne ma'u 'a e
'Alo' 'oku' ne ma'u 'a e
mo'ui';
ko ia 'oku 'ikai
tene ma'u 'a e 'Alo
'o e 'Otua', 'oku 'ikai te ne
ma'u 'a e mo'ui'.***

LESONI 4: KO E FALE'I KI HE MO'UI'

4.1 Lea mo e Mo'ui Faka'apa'apa

- A. Ngaahi mata'itohi faka-Tonga
- E. Fonētiki 'i he lea faka-Tonga
- F. Faka'apa'apa ki he 'Otua', Fāmili' mo e Lotu'.

Taumu'a:

- + Ke lava 'e he fānau' 'o lau e Ngaahi mata'itohi faka-Tonga'
- + Ke fanongo 'a e fānau' ki hono pu'aki e lea faka-Tonga' pea nau lava 'o sipela ha ngaahi lea ma'ama'a pē. ('aki 'enau sio ki he saati 'o e fonētiki')
- + Ke mo'ui faka'apa'apa 'a e fānau' ki he 'Otua', ngaahi kupu mahu'inga 'i he famili', mo e Lotu'.

4.a

Ngaahi Mata'itohi faka-Tonga'

A	E	F	H	I	K	L	M	N
a	e	f	h	i	k	l	m	n
NGOPSTUV‘								
ng	o	p	s	t	u	v		

4.e

Fonētiki

F, H, K, L, M, N, NG, P, S, T V, ‘				
FA	FE	FI	FO	FU
HA	HE	HI	HO	HU
KA	KE	KI	KO	KU
LA	LE	LI	LO	LU
MA	ME	MI	MO	MU
NA	NE	NI	NO	NU
NGA	NGE	NGI	NGO	NGU
PA	PE	PI	PO	PU
SA	SE	SI	SO	SU
TA	TE	TI	TO	TU
VA	VE	VI	VO	VU

4.f

KO E NGAALI ME'A 'E TOLU KE FAI KI AI 'A E FAKA'APA'APA

1.1 'OTUA

- Ko e 'uhinga 'oku tau faka'apa'apa ai ki he 'Otua' he ko ia na'a ne ngaohi kitautolu', pea ko ia tokotaha pē 'oku' ne pule ki he me'a kotoa 'o e māmani 'oku tau 'I ai' 'o a'u ki he 'etau mo'ui'.
- Founga 'o e faka'apa'apa ki he 'Otua' ('apasia eg.. lotu - 'oku 'ikai ke fai ha talanoa, tui 'a e teunga lelei ki he lotu' ko e fakahaa'i ia 'o e mo'ui faka'apa'apa',) kātaki faiako 'o talanoa ki he toenga 'o e ngaahi 'ulungāanga lelei kotoa pē ke fai. (eg. 'oua 'e kaiha'a etc.)

1.2 TANGATA (ko e ngaahi memipa 'i he fāmili')

- Founga 'o e faka'apa'apa ki he tangata' (eg., Veitapui (TAPU) 'I he vā 'o e tuonga'ane' mo e tuofefine' (tapu ke hu 'a e tuonga'ane' ki he loki 'o e tuofefine' & tapu ke sio TV fakataha 'a e tuonga'ane' mo e tuofefine').
- Faka'apa'apa ki he tamai', he koe taki pe 'ulu ia 'o e famili', pea ko e lava pē 'enau tauhi 'a e faka'apa'apa ki he tamai', (ko 'enau ako ia ke fai pehē ki he 'Otua').
- Tapu ke kai 'e he fānau' 'a e toenga kai 'a e Tamai' pea tapu ke nau ala ki he 'ulu 'o 'enau Tamai'.
- FĀNAU' KI HE FA'Ē – tali ko au 'o ka ui 'a e fa'ē pe tamai'.
- Fāite (tamaiki fefine') pea fakata'ane (tamaiki tangata' – ko e founga faka'apa'apa ia 'a e fanau' 'i he anga Faka-Tonga').
- Lea Fakamālō ('osi 'a e kai') Kole Faka-molemole (hala e ngāue'), Kātaki Fakamolemole (ka 'oku te fiema'u ha me'a)

1.3 LOTU

- ‘Uhinga ‘oku tau faka‘apa‘apa ai ki he LOTU’ (he ko e talanoa ‘a e ki‘i si‘isi‘i (tautolu) ki he tama lahi’ ('Otua')
-
- Founga ‘o e Faka‘apa‘apa’ (kuikui e mata’, kū nima pea tu‘ulutui)
- **KO E LOTU’ KO E FOUNGA FETU‘UTAKI MO E ‘OTUA’,
PEA KO HOTAU FATONGIA TOTONU KE FAI KI HE ‘OTUA’.**

LĒSONI 5: KO E TOKĀTELLINE

5.1 **Fehu'i & Tali**

Taumu'a

 Ke ako 'a e fānau' ki he Tokāteline 'o e 'Otua'.

Vahe 1 – Fehu'i: 1, 2 & 4.

1. Ko hai na'a ne ngaohi koē?

Tali: Ko e 'Otua.

2. Ko hai 'a e 'Otua'?

Tali: Ko e 'Otua' ko 'etau Tamai
'oku 'i Hēvani

3. 'Oku 'i fē 'a e 'Otua'?

Tali: 'Oku 'afio 'a e 'Otua' 'i he
potu kotoa pē.

LĒSONI 6: KO E HIVA

6.1 Himi 363 & 598

6.2 Hiva Fili

Taumu'a

✚ Ke 'ilo 'e he fānau' 'a e fika 'o e himi', pea nau lava 'o hiva'i mo ako ma'u loto.

✚ Ke 'ilo 'e he fānau' ha ngaahi hiva fa'u, mo 'ene fekau'aki mo e ngaahi lēsoni 'oku ako'i'.

Himi 1 : 363 veesi 1

**'Eiki Sihova ko e 'Otua
Na'a ke 'afio talu mei mu'a
Taupotu koe si'i taha au
Ka ke manatu si'o fānau
'Eiki taupotu ko e Tamai
Tali 'a e lotu 'oku ou fai.**

Himi 2 : 598 veesi 1

‘Amusia ‘a Samiuela

Hono ui ‘e he ‘Eiki

‘O ne tali hake leva

Tāu mo ha tamasi’i

‘Oku ou tokanga atu

‘Eiki, fai mai ho’o fekau

Ngaahi Hiva Fa'u

1. 'Oku tau taha pē
2. Lau e Tohitapu
3. Faka'apa'apa
4. Muimui kia Sīsū
5. Sīsū 'ave 'eku angahala

'OKU TAU TAHA PĒ

'Oku tau taha pē ē

Taha pē ē

Taha pē ē

'Oku tau taha pē ē

Taha pē 'ia Sīsū

Ko ko e mo au

Taha pē 'ia Sīsū

'Oku tau taha pē ē

Taha pē 'ia Sīsū

LAU E TOHITAPU

Lau e Tohitapu'
Pea' ke lotu ma'u pē
Lotu ma'u pē,
Lotu ma'u pē
Lau e Tohitapu'
Pea' ke lotu ma'u pē
Pea' ke tupu, tupu,
tupu X3
Lau e Tohitapu'
pea' ke lotu ma'u pē
Pea' ke tupu, tupu,
tupu.

HIVA FAKA‘APA‘APA

Kapau ‘e ui ho‘o fa‘ē
Pēa’ ke tali ko au ma‘u pē
Kapau ‘e hala ho‘o ngāue’,
Pea’ ke kole fakamolemole
pē

TAU

Te u feinga ma‘u pē, x3
Feinga ‘i he ivi ‘o e ‘Eiki.

MUIMUI KIA SISŪ

Muimui kia Sisū he ‘aho’
kotoa

Tuku ho hala’ ke Ne taki
mu‘a

Faingata‘a lahi e fili’

Ko Sisū pē hoku kaume‘a
ofi’.

SISŪ ‘AVE ‘EKU ANGAHALA

Sisū ‘ave ‘eku angahala’

‘O lī atu ki he moana’

‘O lī atu ki he moana’ x2

Sisū ‘ave ‘eku angahala’

‘O lī atu ki he moana’

‘Ikai ha toe manatu ki ai.

Ma‘u‘anga Tala:

- Tohitapu
- Tohi Himi
- Silapa Ako Tisaipale
- Fehu’i mo e Tali 1